

I. Olvasd el a verset, majd a hozzá tartozó szöveget, majd oldd meg a hozzá kapcsolódó feladatokat!

Arany János: Családi kör

Este van, este van: kiki nyugalomba!
Feketén bólingat az eperfa lombja,
Zúg az éji bogár, nekimegy a falnak,
Nagyot koppan akkor, azután elhallgat.
Mintha lába kelne valamennyi rögnek,
Lomha földi békák szanaszét görögnek,
Csapong a denevér az ereszt sodorván,
Rikoltoz a bagoly csonka, régi tornyán.

Udvaron fehérlik szőre egy tehénnek:
A gazdasszony épen az imént feje meg;
Csendesen kérődzik, igen jámbor fajta,
Pedig éhes borja nagyokat dőf rajta.
Ballag egy cica is – bogarászni restel –
Óvakodva lépked hosszan elnyult testtel,
Meg-megáll, körülnéz: most kapja, hirtelen
Egy iramodással a pitvarba terem.

Nyitva áll az ajtó; a tüzelő fényle
Oly hivogatólag süt ki a sövényre.
Ajtó előtt hasal egy kiszolgált kutya,
Küszöbre a lábát, erre állat nyújtja.
Benn a háziasszony elszűri a tejet,
Kérő kis fiának enged inni egyet;
Aztán elvegyül a gyermektársaságba,
Mint csillagok közé nyájas hold világa.

Egy eladó lány a tűzre venyigét rak:
Ő a legnagyobb s szebb... a hajnali csillag.
Vasalót tüzesít: új ruhája készen,
Csak vasalás híja,... s reggel ünnep leszén.
Körül az apróság, vidám mese mellett,
Zörgős héju borsót, vagy babot szemelget,
Héjából időnként tűzre tesznek sokat:
Az világítja meg gömbölyű arcukat.

A legkisebb fiú kenyeret kér s majszol;
Üszköt csóvál néha: tűzkigyókat rajzol.
Olvas a nagyobbik nem ügyelve másra:
E fiúból pap lesz, akárki meglássa!
Legalább így szokta mondani az apjok,
Noha a fiú nem imádságon kapkod:
Jobban kedveli a verseket, nótákat,
Effélét csinálni maga is próbálgat.

Pendül a kapa most, letevé a gazda;
Csíkos tarisznyáját egy szegre akasztja;
Kutat az apró nép, örülne, ha benne
Madárlátta kenyér-darabocskát lelne.
Rettenve sikolt fel, amelyik belényul:
Jaj! valami ördög... vagy ha nem, hát... kis nyúl!
Lesz öröm: alunni se tudnak az éjjel;
Kinálják erősen káposzta-levéllal.

A gazda pedig mond egy szives *jó estét*,
Leül, hogy nyugassza eltörődött testét,
Homlokát letörli porlepett ingével:
Mélyre van az szántva az élet-ekével.
De amint körülnéz a víg csemetéken,
Sötét arcú elsimulnak szépen;
Gondüző pipáját a tűzbe meríti;
Nyájas szavu nője mosolyra deríti.

Nem késik azonban a jó háziasszony,
Illő, hogy urának ennivalót hozzon,
Kiteszi középre a nagy *asztalszéket*,
Arra tálalja fel az egyszerű étket.
Maga evett ő már, a gyerek sem éhes,
De a férj unszolja: „Gyer közelebb, édes!”
Jobb ízű a falat, ha mindnyájan esznek, –
Egy-egy szárnyat, combot nyújt a kicsinyeknek.

De vajon ki zörget? „Nézz ki, fiam Sára:
Valami szegény kér helyet éjszakára:
Mért ne fogadnók be, ha tanyája nincsen,
Mennyit szenved úgy is, sok bezárt kilincsen!”
Visszajő a lyánka, az utast behíván.
Béna harcfi lép be, *sok jó estét* kíván:
„Isten áldja meg a kendtek ételét is,
(Így végezi a szót), meg az *emberét* is.”

Köszöni a gazda: „Része legyen benne:
Tölts a tálba anyjok, ha elég nem lenne.”
Akkor híja szépen, hogy üljön közelebb –
Rá is áll az könnyen, bár szabódik elébb.
Éhöket a nagy tál kíváncsú izzelle,
Szomjukat a korsó csillapítja vízzel;
Szavuk sem igen van az alatt, míg esznek,
Természete már ez magyar embereknek.

De mikor aztán a vacsorának vége,
Nem nehéz helyen áll a koldus beszéde;
Megered lassanként s valamint a patak,
Mennél messzebbre foly, annál inkább dagad.

Az idősb fiú is leteszi a könyvet,
Figyelmes arcával elébb-elébb görnyed;
És mihelyt a koldus megáll a beszédben:
„Meséljen még egyet” – rimáncodik szépen.

„Nem mese az gyermek”, – így feddi az apja,
Rátekint a vándor és tovább folytatja;
Néma kegyelettel függenek a szaván
Mind az egész háznép, de kivált a leány;
Ez, mikor nem hallják, és mikor nem látják,
Pirulva kérdezi tőle... *testvérbátyját*:
Három éve múlik, hogy utána kérdez,
Még egy esztendő vár, nem megy addig férjhez.

Este van, este van... a tűz sem világít,
Kezdi hunyorgatni hamvas szempilláit;
A gyermek is álmos, – egy már alszik épen,
Félrebillent fejjel, az anyja ölében.
Gyéren szól a vendég s rá nagyokat gondol;
Közbe-közbe csupán a macska dorombol.
Majd a földre hintik a zizegő szalmát...
S átveszi egy tücsök csendes birodalmát. (1851. április 10.)

Arany János ebben a versben a mindennapi élet egy jellegzetes helyzetét mutatja be, így a vers műfaja életkép. Az első részben egy család életének állandóan ismétlődő pillanatairól olvashatunk. E közben megismerjük a családot, és a költő mindennapi életét is. Arany János verse az 1848/49-es szabadságharc után keletkezett. A verssel a költő emléket akart állítani a leverett szabadságharcnak, az akkor megélt hétköznapiaknak is. A versben említett *béna harcfi* is ebben a harcban sérült meg, s bujdosni kényszerült, úgy mint Arany János is, aki a szabadságharc alatt nemzetőr volt. A versben említett nagylány *testvére* is valószínűsíthetően ekkor tűnhetett el. A nehézségek ellenére mégis boldognak látjuk a családot. Mindenki teszi a szokásos feladatát, a ház körüli állatok is békések és nyugodtak. Amikor a nincstelen koldus bezörget, nem utasítják el, sőt együttéreznek vele, szívélyesen fogadják maguk közé, kínálják meg a kevésből is. A befogadott koldust hallgatva nemcsak a családjukért, hanem a hazájukért is aggódnak. A költő a családi összetartás, a vendégszeretet és hazaszeretet bemutatásával követendő példát állít. Mindezt úgy teszi, hogy a család estéjéből a meghitt, nyugalmas, békés, szép pillanatokat jeleníti meg az idill segítségével.

I.1. Gyűjtsd ki a vers szövegéből a gyerekekre vonatkozó kifejezéseket!

I.2. Pótold a versszakból hiányzó szavakat!

Este van, este van: kiki!
Feketén bólingat az eperfa lombja,
.....az éji bogár, nekimegy a falnak,
Nagyot koppan akkor, azután elhallgat.
Mintha lába kelne valamennyi rögnék,
Lomha békák szanaszét,
Csapong a denevér az ereszt,
Rikoltoz a bagoly csonka, régi tornyán.

I.3. Válaszd meg a fenti szöveg alapján az alábbi kérdéseket! Írj „igaz” vagy „nem igaz” kifejezéseket válaszként!

a) Igaz-e, hogy a Családi kör című vers műfaja dal?	H
b) Igaz-e, hogy az életkép a mindennapi élet egy jellegzetes helyzetét mutatja be?	I
c) Igaz-e, hogy a Családi kör című verset Weöres Sándor írta?	H
d) Igaz-e, hogy a fenti vers írója volt nemzetőr?	I
e) Igaz-e, hogy a versben van idill?	I

I.4. Mit gondolsz melyik állítás illene a „nincstelen” szó magyarázatára? Húzd alá!

- Család nélküli ember.
- Nagyon szegény, saját tulajdon nélküli ember.
- A katonákat nevezik így.

I.5. Párosítsd számozással a szavakat az általad vélt jelentéssel!

gyéren	pitvar	üszök
	1. Parázsló végű fadarab.	
venyige	2. Szabadkozik, elhárít.	
	3. Alacsony, közepén lyukas asztal.	harcfi
	4. Oszlopok nélküli folyosóról nyíló helyiség.	
asztalszék	5. Száraz szőlővessző.	rög
	6. Kemény földdarab.	
	7. Hazavitt maradék. (kenyér)	szabódik
madárlátta	8. Ritkán.	
	9. Honvéd, vitéz.	

I.6. Arany János Családi kör című verse egy a XIX században élő család estéjét mutatja be. Mit gondolsz miben más egy mai XXI. századi családban zajló este. Fogalmazz róla legalább 10 mondatot!

[illegible]